

	N	↔	V
X	uuhus		
XI	õigusauksler.		
XII	riigikontroll		
XIII	kohalik omavalitsus		
XIV	Riigikaitse		
XV	Ash. muutmise		

Põhiseaduse Assamblee
E E L N Õ U

7. detsembril 1991

EESTI VABARIIGI PÕHISEADUS

Kõikumatus usus ja vankumatus tahtes kindlustada ja arendada riiki,

mis on loodud Eesti rahva riikliku enesemääramise kustumatul õigusel ja välja kuulutatud 24. veebruaril 1918. aastal,

mis on rajatud õiglusele, seadusele ja vabadusele,

mis on kaitseks sisemisele ja välisele rahule ning pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üleüldises kasus,

võttis Eesti rahvas 1938. aastal jõusse astunud põhiseaduse asemel ... 1992.a. rahvahääletusel vastu järgmise põhiseaduse:

I PEATÜKK

Üldsätted

§ 1. Eesti on iseseisev ja sõltumatu vabariik, kus kõrgeima riigivõimu kandja on rahvas.

Eesti iseseisvus ja sõltumatus on aegumatu ja võõrandamatu.

§ 2. Eesti maa-ala on lahutamatu tervik.

§ 3. Eestis teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel.

Keegi ei tohi end vabandada seaduse mittetundmisega. Täitmiseks on kohustuslikud üksnes avaldatud seadused.

Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud normid ja põhimõtted on Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa.

§ 4. Eesti kodanikuks saadakse sündimisega või hilisema seadusliku toiminguga.

Eestist lahkunud Eesti kodanikel ja nende järglastel on õigus säilitada või taastada Eesti kodakondsus.

Kodakondsuse omandamise ja kaotamise tingimused sätestab seadus.

§ 5. Igal eesti rahvusest isikul on õigus asuda elama

Eestisse.

§ 5A. ⁶ Maa ja kõik Eesti Vabariigis ^{on ja kõik need} maa-alal asuvad loodusvarad on riigi kaitse all. Loodusvarade säästliku kasutamise tagab seadus.

§ 6. ⁷ Eesti riigikeel on eesti keel.

§ 7. ⁸ Eesti riigivärvid on sinine, must ja valge. Riigilipu ja riigivapi kuju sätestab seadus.

II PEATÜKK

Põhiõigused, vabadused ja kohustused

§ 9. Igal inimesel on võrrandamatud inimõigused. Inimõiguste austamine ja kaitse on Eesti riigiasutuste kohustus. Põhiseaduse käesolevas peatükis loetletud põhiõiguste tagamine on Eesti riigi seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu kohustus.

§ 10. Kõik inimesed on seaduse ees võrdsed. ~~Kedagi ei tohi eelistada ega kellegi õigusi kitsendada~~ sõltuvalt rassist, rahvusest, soost, keelest, usutunnistusest, päritolust, varalisest seisundist, ametikohast, poliitilistest või muudest veendumustest. Rahvusliku, rassilise või usulise vaenu propageerimine on seadusega keelatud ja karistatav.

§ 11. Igal inimesel on õigus vabale eneseteostusele niivõrd, kui ta ei riku teiste õigusi, põhiseaduslikku korda ega üldtunnustatud kälblusnorme.

§ 12. Isikupuutumatus on kindlustatud.

Kellegi isiklikku vabadust ei tohi piirata muidu kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras.

Kahtlustatavana ei tohi kedagi kinni pidada üle neljakümne kaheksa tunni ilma kohtu sellekohase otsuseta. Igale vahistatavale teatatakse kohe talle arusaadavas keeles vahistamise põhjus ja tema õigused.

Väärkeele kasutamise kohtus ja kohtueelses menetluses sätestab seadus.

§ 13. Kedagi ei tohi vastu tema tahtmist üle viia temale seadusega määratud kohtu alluvusest teise kohtu alluvusse.

§ 14. Kedagi ei tohi käsitleda kuriteos süüdiolavana enne, kui tema suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus. Keegi pole kohustatud täestama oma süütust. Kedagi ei tohi sundida tunnistama iseenda või oma lähedaste vastu.

§ 15. Kedagi ei tohi süüdi mõista teo eest, kui see tegu

ei ole õigusvastane seaduse järgi, mis on jõustunud enne teo toime panemist.

Kellelegi ei tohi mõista raskemat karistust kui see, mida võis kohaldada kuriteo ^{sooritamise} ajal. Kui seadus sätestab pärast kuriteo ^{sooritamist} kergema karistuse, kohaldatakse kergemat karistust.

§ 15. Kedagi ei tohi piinata ega julmalt või väarikust alandavalt kohelda või karistada.

Kedagi ei tohi tema nõusolekuta allutada meditsiinilistele või teaduslikele katsetele.

§ 16. Kodu on puutumatu.

Ei tohi tungida kellegi eluruumi ja seaduslikesse valdustesse ega neid läbi otsida, välja arvatud seadusega sätestatud juhtudel.

§ 17. Igaühel on mõtte-, usu- ja südametunnistuse vabadus. Kedagi ei tohi sundida muutma oma arvamusi ja veendumusi.

Riigikirikut Eestis ei ole. Kuulumine kirikuisse ja usuühinguisse on vaba.

Usutalituste täitmine on vaba, kui see ei kahjusta avalikku korda või kõlblust. Usutunnistus või veendumus ei vabanda õiguserikkumist.

§ 18. Igal inimesel on õigus vabalt saada ja levitada informatsiooni ning avaldada oma arvamusi sõnas, trükis, pildis, kujutises või muul viisil. Seda vabadust võib seadusega kitsendada riigi julgeoleku, avaliku korra, kõlbluse, inimväarikuse ja au kaitseks.

Riiklikku tsensuuri Eestis ei ole.

§ 20. Posti, telefoni või muul teel edastatavate sõnumite saladus on kindlustatud. Erandeid võidakse teha kohtu loal kuriteo tõkestamiseks või kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamiseks seaduses sätestatud alusel ja korras.

§ 21. Kõigil on õigus koonduda erakondadesse ning mittetulunduslikesse ühingutesse ja liitudesse.

Keelatud on ühingud, liidud ja erakonnad, mille sihiks on seadusliku riigivõimu vägivaldne kukutamine Eestis või mõnes tema osas.

Ühingu, liidu või erakonna tegevust tohib lõpetada, peatada või teda trahvida ainult õigusrikkumise eest kohtu korras.

§ 22. Kõigil on õigus seadusega sätestatud alustel ja korras tegelda ettevõtlusega ning koonduda tulunduslikesse ühingutesse ja liitudesse.

§ 23. Kõigil on õigus pidada koosolekuid. Seda õigust võib piirata seadusega sätestatud tingimustel ja korras riigi julgeoleku, avaliku korra või kõlbluse kaitseks.

§ 24. Kõigil on õigus seaduse kaitsele isiklikku või perekonnaellu meelevaldse sekkumise eest.

§ 25. Perekond ja abielu on riigi kaitse all. Abikaasad on võrdõiguslikud. Seadus kaitseb emasid ja lapsi.

Laste kasvatamine ja nendele hariduse andmine on vanemate kohus. Riik toetab lasterikkaid perekondi.

§ 26. Igaühel on õigus haridusele. Õppimine on kooliealistel lastel seadusega sätestatud ulatuses kohustuslik ning riigi ja kohalike omavalitsuste üldhariduslikes koolides tasuta.

Riik ja omavalitsused peavad ülal vajalikul arvul õppeasutusi. Eraõppeasutusi võidakse asutada seaduses sätestatud korras.

Igaühel on õigus saada eestikeelset õpetust. Vähemusrahvastele avatud koolides on õppekeeleks nende rahvuskeel. Hariduse andmine on riigi järelevalve all.

§ 27. Teadus ja kunst ning nende õpetused on vabad ja riigi kaitse all.

Teadusasutused ja kõrgkoolid on seadusega ettenähtud piirides autonoomsed.

§ 28. Igaühel on õigus säilitada oma rahvuslik kuuluvus. Vähemusrahvustel on õigus kultuuriautonomiale. Selle korra ja tingimused sätestab seadus.

§ 29. Kohalikes omavalitsusasutustes, mille piirkonnas on enamuses vähemusrahvus, võib kõrvuti riigikeelega asjaajamiseks keelena kasutada vähemusrahvuse keelt. Suhtlemisel riigiasutustega ning selliste omavalitsusasutustega, kus asjaajamise keeleks ei ole sama vähemusrahvuse keel, kasutatakse eesti keelt.

§ 30. Igaühel on õigus pöörduda avaldustega ja kaebustega riigi- ja omavalitsusasutuste ning ametiisikute poole. Vastamise korra sätestab seadus.

§ 31. Igaühel, kes viibib seaduslikult Eestis, on liikumise ja elukoha valiku vabadus ning vabadus Eestist lahkuda. Neid vabadusi võidakse kitsendada ainult seadusega sätestatud alustel ja korras.

Igaühel § 32. Töö on iga inimese eneseteostuse väärikaim viis. Igal kodanikul on vabadus valida tegevusala ja elukutset. Riik aitab töö võimaldamisele kaasa.

Töölepingute sõlmimine on vaba. Tööaitse nõuded sätestab seadus.

Streigiõigus on Eestis kindlustatud. - Streigiõiguse piirangud ja töövaidluste lahendamise korra sätestab seadus.

§ 33. Omandiõigus on kindlustatud. Selle õiguse kitsendused sätestatakse seadusega.

Omaniku nõusolekuta võib omandit võõrandada ainult üldistes huvides ja õiglase hüvituse eest korras, mis on sätestatud seadusega. Vaidluse korral on kohtu poole pöördumine kindlustatud. Riigi kohustus on kindlustada pärimis- ja autoriõigust.

omas *seaduses* *kohtu poole*

§ 35. Ühtki avalikku maksu ega koormist ei tohi kellelegi peale panna teisiti kui seaduse alusel ja seaduses määratud piirides.

§ 36. Abivajaja eest hoolitsemine on eeskätt perekonnaliikmete kohus. Riikliku toetuse ja abi liigid ning määra vanaduse, haiguse, toitja kaotuse, õnnetusjuhtumi, töövõimetuse või tööpuuduse korral sätestab seadus. Riik toetab vabatahtlikku ja omavalitsuslikku hoolekannet.

§ 37. Igaühel on õigus tervise kaitsele ning tervislikule töö- ja elukeskkonnale. Igal isikul, asutusel, ettevõttel ja organisatsioonil on kohustus hüvitada elu- ja looduskeskkonnale seadusvastase tegevusega tekitatud kahju.

§ 38. Eesti kodaniku kohus on olla ustav Eesti riigile ja ta põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust. Omaalgatuslik vastupanu põhiseadusliku riigikorra vägivaldsele muutmisele on iga Eesti kodaniku õigus.

§ 39. Ühtki kodanikku ei tohi Eestist välja saata ega takistada Eestisse tagasi pöördumast. Ühtki Eesti kodanikku ei anta välja teistele riikidele, välja arvatud rahvusvahelistes lepingutes täheldatud juhtudel.

§ 39A. Igal kodanikul on õigus seadusega sätestatud korras tutvuda tema kohta riigi ja omavalitsusasutustes hoitavate andmetega.

§ 40. Igal kodanikul on õigus tutvuda ametlike dokumentidega riigikes ja kohalikes omavalitsusasutustes. Seda õigust võib seadusega piirata riiklike- ja äri saladuste kaitseks.

kohalikes § 40. Ametiisikutena võivad riigis ja omavalitsusasutustes töötada Eesti kodanikud.

Nendele ametikohtadele võib välisriigi kodanikke ja kodakondsuseta isikuid määrata ainult seaduses sätestatud korras ja tingimustel.

§ 41. Eestis viibivad teiste riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud on kohustatud järgima Eesti põhiseaduslikku korda ja täitma Eesti seadusi.

§ 42. Käesolevas peatükis loetletud õigused, vabadused ja

kohustused ei välista muid õigusi, vabadusi ja kohustusi, mis tulenevad põhiseaduse mõttest või on sellega kooskõlas.

§ 44. Põhiõigused laienevad ka Eesti seaduste alusel moodustatud juriidilistele isikutele, kui võrd põhiõiguste olemus seda võimaldab.

§ 44. Kodanike ^{põhi}õigusi, mis on sätestatud põhiseaduse käesolevas peatükis, ^{õdes}võib kitsendada ainult seadusega erakorralise seisukorra ja sõjaseisukorra ajaks.

17, 18, 20, 23, 31, 32, 33 p 39

§ 45. Igaühel on õigus pöörduda kohtu poole põhiseaduse käesolevas peatükis loetletud põhiõiguste rikkumise või kohustuste täitmata jätmise korral.

Põhiseaduse käesoleva peatüki sätteid võivad olla kohtu otsuse aluseks.

III PEATÜKK

Rahvas

§ 46. Kõrgeimat riigivõimu Eestis teostab rahvas hääleõiguslike kodanike kaudu.

§ 47. Rahvas teostab riigivõimu:

- 1) Riigikogu valimisega;
- 2) rahvahääletusega;

3) kohalike omavalitsuste esinduskogude valimisega põhiseaduse § 145 alusel.

§ 48. Hääleõiguslik on Eesti kodanik, kes on saanud kaheksateist aastat vanaks.

Hääleõiguslik ei ole kodanik, kes on kohtu poolt tunnustatud teovõimetuks.

§ 49. Hääletamisest ei võta osa kodanikud, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud ja kannavad karistust kinnipidamiskohtades.

§ 50. Rahvahääletuse korraldamise otsustab Riigikogu. Rahvahääletuse läbiviimise korra sätestab seadus. Rahvahääletusel vastuvõetud otsus omandab seaduse jõu, kui poolt antud häälte arv ületab vastu antud häälte arvu.

IV PEATÜKK

Riigivanem

§ 53. Riigivanem on Eesti Vabariigi riigipea. Riigivanem on riigivõimu ühtsuse kandja.

§ 54. Riigivanem:

- 1) esindab Eesti Vabariiki rahvusvahelises suhtlemises;
- 2) valitsuse ettepanekul nimetab ja kutsub tagasi Eesti Vabariigi diplomaatilised esindajad välisriikides ja rahvusvahelistes organisatsioonides ning võtab vastu Eesti Vabariiki akrediteeritud välisriikide diplomaatiliste esindajate volikirjad;
- 3) määrab Riigikogu uue koosseisu korralised valimised vastavalt põhiseaduse §-le 65 ja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse §-dele 65, 85, 101 ja 113;
- 4) kutsub kokku Riigikogu uue koosseisu vastavalt põhiseaduse §-le 73 ja juhatab selle istungit kuni Riigikogu juhataja valimiseni;
- 5) esitab Riigikogule peaministri kandidaadi;
- 6) peaministri ettepanekul nimetab ametisse ja vabastab ametist ministrid ja riigisekretari;
- 7) kirjutab alla Riigikogus vastuvõetud seadused või saadab need Riigikogusse tagasi vastavalt põhiseaduse §-le 99;
- 8) annab seadlusi vastavalt põhiseaduse §-dele 103 ja ~~104~~ ¹⁰⁴;
- 9) kutsub kokku Riigikogu erakorralise istungjargu vastavalt põhiseaduse §-le 79;
- 10) teeb Riigikogule ettepaneku õiguskantsleri, Riigikohtu esimehe, Eesti Panga nõukogu esimehe, riigikontrolöri, kaitseväge ülemjuhataja ametisse nimetamiseks;
- 11) Eesti Panga nõukogu ettepanekul nimetab ametisse ja vabastab ametist Eesti Panga presidendi;
- 12) kaitseväge ülemjuhataja ettepanekul nimetab ametisse kaitseväge juhtkonna;
- 13) annab armu;
- 14) annab sõjaväelisi- ja diplomaatilisi auastmeid;
- 15) annab riiklikke autasusid ja teenetemärke;

16) teeb Riigikogule ettepaneku sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni väljakuulutamiseks.

17) sõjalise kallaletungi korral kuulutab välja sõjaseisukorra ja mobilisatsiooni;

18) täidab muid põhiseaduse või seadusega temale pandud ülesandeid.

§ 55A. Riigivanema valib Riigikogu. Riigivanema valimise korra sätestab seadus.

R.V. kandidaate ülesnõudmise ajas on võimalikult R.K. korrasust. kandidaate võib olla

~~§ 56. Riigivanemaks võib kandideerida iga sünnijärgne Eesti kodanik.~~

Uedaj § 58. Riigivanem valitakse ametisse viieks aastaks. üksikisik ei tohi olla valitud Riigivanemaks ~~rohkem kui kaheks~~ ametisse ~~ametiajaks järjestikku~~.

Riigivanem astub ametisse ametivande andmisega Riigikogu ees.

R.K. määrab

~~§ 58A. Riigivanem määrab uue Riigivanema korralised valimised, mis toimuvad varemalt kuuskümmend ja hiljemalt kümme päeva enne Riigivanema ametiaja lõppemist.~~

§ 59. Riigivanema volitused lõpevad enne tähtaega järgmistel juhtudel:

- 1) ametist tagasiastumisega;
- 2) tema suhtes süüdimõistva kohtuotsuse jõustumisega;
- 3) Riigikogu *uueses* ~~(kahekolmandikulise)~~ hääletamusega vastuvõetud otsuse alusel, kui Riigivanema tervislik seisund takistab püsivalt tema ametiülesannete täitmist;
- 4) Riigivanema surma korral.

§ 60. Kui Riigivanema volitused lõpevad enne tähtaega, lähevad tema ülesanded ajutiselt üle Riigikogu juhatajale, kes määrab viivitamatult uue Riigivanema valimised.

Ajal, ~~mil~~ Riigikogu juhataja asendab Riigivanemat, loetakse ta Riigikogu koosseisust lahkunuks. Riigikogu juhataja ülesandeid täidab üks Riigikogu asejuhatajatest.

~~§ 61. Riigivanem ei tohi olla Riigikogu liige ega töötada mingil teisel palgalisel ametikohal.~~

Kui Riigivanemaks valitakse Riigikogu liige, astub tema kohale Riigikogus asendusliige.

keri ettepanemisel § 62. Riigivanemat saab kriminaalvastutusele võtta ainult Riigikogu otsuse alusel, mille poolt hääletab Riigikogu koosseis

R.K.

See ei tohi olla ühena uus. § 63-jõuval.

ajuskaart-

enamus.

V PEATÜKK

Riigikogu

§ 63. Seadusandlik võim Eesti Vabariigis kuulub Riigikogule.

Riigikogu lahendab kõiki Eesti riigielu küsimusi, mis põhiseadusega ei ole antud rahva, Riigivanema, valitsuse, teiste riigorganite või omavalitsuste otsustada.

§ 64. Riigikogu koosneb saja ühest liikmest, kes valitakse üldisel, ühetaolisel, otsesel ja salajasel hääletamisel neljaks aastaks.

Riigikogu valimisel lähtutakse proportsionaalsuse põhimõttest.

Riigikogu valimise korra sätestab seadus.

§ 65. Riigikogu liikmete volitused algavad uue koosseisu esimese istungi kokkutulemisega. Samast päevast lõpevad eelmise koosseisu volitused.

Riigikogu liige annab kohustuste täitmisele asudes Riigikogu ees ametivande.

§ 65A. Riigikogu korralised valimised toimuvad varemalt kuuskümmend päeva ja hiljemalt kümme päeva enne Riigikogu volituste tähtaja lõppemist.

Riigikogu ennetähtaegsed valimised toimuvad põhiseaduse §-des 85 ja 101,113 ettenähtud juhtudel varemalt kuuskümmend ja hiljemalt üheksakümmend päeva pärast valimiste väljakuulutamist.

§ 66. Riigikogusse võib kandideerida iga vähemalt kahekümne ühe aastane hääleõiguslik Eesti kodanik.

§ 67. Kui Riigikogu liige astub riigi teenistusse Riigivanema, ~~valitsuse liikme~~ ^{peaministri, muu riigiteenistusse astuja} riigikontrolöri, õiguskantsleri, Eesti Panga presidendi või kohtunikuna, kui ta tervislikul või muul põhjusel on pikaajaliselt takistatud töötamast Riigikogus, samuti kui ta sureb, siis astub tema asemele Riigikogus asendusliige.

Riigikogu liikme asendamise korra sätestab seadus.

§ 69. Eesti Vabariigi Riigikogu:

- 1) Võtab vastu seadusi ja otsuseid;
- 2. otsustab rahvahääletuse ja rahvaküsitluse läbiviimise;
- 2a. kuulutab välja Riigivanema valimised;

3. ratifitseerib ja denonsseerib välislepinguid;
4. ^{nimetab ametisse} otsustab peaministri ametisse kinnitamise;
5. võtab vastu riigieelarve ja kinnitab selle täitmise aruande;
6. Riigivanema ettepanekul nimetab ametisse Riigikohtu esimehe, Eesti Panga nõukogu esimehe, riigikontrolöri, õiguskantsleri ja kaitseväge ^{ole} ülemjuhataja;
7. Riigikohtu esimehe ettepanekul nimetab ametisse kohtunikud;
8. ^{otsustab} kinnitab Eesti Panga nõukogu ^{liikmete kinnitamise} koosseisu;
9. valitsuse ettepanekul otsustab riigilaenude tegemise ja riigile muude varaliste kohustuste võtmise;
10. esineb avaldustega, deklaratsioonidega ja pöördumistega Eesti rahva, välisriikide ning rahvusvaheliste organisatsioonide poole;
11. kuulutab riigis välja erakorralise seisukorra;
12. kehtestab riiklikud aunimetused ja autasud, sõjaväelised ning diplomaatilised auastmed;
13. otsustab umbusalduse avaldamise ~~(vabariigi)~~ valitsusele;
14. Riigivanema ettepanekul kuulutab välja sõjaseisukorra ja mobilisatsiooni, samuti demobilisatsiooni.

§ 70. Riigikogu liige ei ole seotud mandaadiga ega kannab õiguslikku vastutust hääletamiste ja poliitiliste avalduste eest, mis ta on teinud Riigikogus.

§ 71. Riigikogu liikmed saavad oma töö eest tasu. Tasu liigid, suuruse ja piirangud muu töötulu saamisel sätestatakse seadusega, mida tohib muuta Riigikogu järgmise koosseisu kohta.

§ 72. Riigikogu liikmed on oma volituste ajaks vabastatud sõjaväeteenistusest.

§ 73. Riigikogu uue koosseisu kutsub esimesele istungile kokku Riigivanem kümne päeva jooksul Riigikogu valimistulemuste väljakuulutamise eest.

§ 74. Riigikogu valib oma liikmete hulgast Riigikogu juhataja ja kaks asejuhatajat, kes korraldavad Riigikogu tööd vastavalt seadusele. Riigikogu juhataja ja asejuhataja volitused kestavad üks aasta.

§ 75. Riigikogu on otsustusväimeline, kui korralisel istungil on kohal vähemalt veerand ja erakorralisel istungil üle poole tema koosseisust.

§ 76. Riigikogu moodustab alatise ja ajutise komisjone. Riigikogu liikmetel on õigus ühineda saadikurühmadesse. Alaliste komisjonide loetelu ja pädevus, samuti saadikurühmade moodustamise kord ja õigustat^{ed} seisund sätestatakse seadusega.

§ 77. Riigikogu istungid on avalikud. Riigikogu võib kuulutada istungi kinniseks kahekolmandikulise häälteenamusega. Hääletamine Riigikogus on avalik, välja arvatud seaduses sätestatud erandid.

§ 78. Riigikogu aktid võetakse vastu poolthäälte enamusega, kui põhiseaduses ei ole sätestatud teisiti. Poolthäälte enamus tähendab, et poolt hääletab enam kui vastu.

Kahekolmandikuline häälteenamus tähendab, et poolt hääletab vähemalt kaks korda enam kui vastu.

Riigikogu koosseisu häälteenamus tähendab, et poolt hääletab üle poole Riigikogu koosseisust.

Riigikogu koosseisu kahekolmandikuline häälteenamus tähendab, et poolt hääletab vähemalt kaks kolmandikku Riigikogu koosseisust.

Riigikogu neljaviiendikuline häälteenamus tähendab, et poolt hääletab vähemalt neli viiendikku Riigikogu koosseisust.

§ 79. Riigikogu tuleb erakorraliseks istungjärguks kokku Riigivanema, Riigikogu juhataja või ühe viiendiku Riigikogu liikmete nõudmisel.

§ 80. Riigikogu liikmetel on õigus pöörduda kirjaliku arupärimisega valitsuse, valitsuse liikmete, Eesti Panga presidendi ning teiste kõrgemate riigiametnike poole.

Arupärimisele tuleb vastata Riigikogu istungil seadusega sätestatud korras. ....

O. Kautsküü

§ 81. Riigikogu liiget saab võtta kriminaalvastutusele Riigikogu otsuse alusel, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

Riigikogu liiget saab Riigikogu nõusolekuta vahi alla võtta ainult tabatuna kuriteo toimepanemiselt. Sellest tuleb teatada kahekümne nelja tunni jooksul Riigikogu juhatajale, kes esitab vahi all pidamise küsimuse Riigikogu järgmisele istungile otsustamiseks.

Kui Riigikogu liikme suhtes jõustub süüdimõistev kohtuotsus, siis astub tema asemele Riigikogus asendusliige.

loetakse ja R. K. väljalangemisest ja
VI-PEATÜKK

Valitsus

§ 82. Täidesaatev võim Eesti Vabariigis kuulub valitsusele.

§ 83. Eesti Vabariigi Valitsus:

~~suunab ja~~ ^{nise ja eelis-} 1. viib ellu riigi poliitikat;

2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;

3. korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste täitmist ning esineb seadusandlike algatustega;

4. koostab riigieelarve eelnõu ja esitab selle Riigikogule, korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule eelarve täitmise aruande;

5. annab seaduse alusel ning seaduses sätestatud ulatuses määrusi ja korraldusi ning võtab vastu otsuseid;

6. korraldab suhtlemist teiste riikidega;

7. täidab muid ülesandeid, mis põhiseaduse ja seadustega on antud valitsuse otsustada.

§ 84. Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

§ 85. Riigivanem nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Peaministri kandidaat esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul ettekande kujundatava valitsuse koosseisu ja programmi kohta, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa poolthäälte enamust, siis nimetab Riigivanem seitsme päeva jooksul uue peaministri kandidaadi, ^{kes} kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Peaministri kandidaat esitab Riigikogule hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul ettekande kujundatava valitsuse koosseisu ja programmi kohta, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise. ←

← Kui ka uus peaministri kandidaat ei saa poolthäälte enamust, siis Riigivanem kuulutab neljateistkümne päeva möödudes välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui Riigikogu käesoleva paragrahvi eelmises lõikes nimetatud neljateistkümne päeva jooksul kinnitab omal valikul ametisse peaministri.

§ 86. Riigikogus ametisse kinnitatud peaminister esitab Riigivanemale valitsuse koosseisu. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ametisse.

§ 88. Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 89. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, lahendab ministeeriumi pädevusse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seaduses sätestatud alusel ja ulatuses.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Ministri vabastab ametist ja kinnitab ametisse Riigivanem peaministri ettepanekul.

§ 90. Valitsus astub tagasi:

- 1) Riigikogu uue koosseisu kokkuastumisel;
- 2) peaministri tagasiastumise või surma korral;
- 3) Riigikogu umbusaldusavalduse korral valitsusele või peaministrile;
- 4) Valitsuse poolt usaldusküsimusega seotud eelnõu tagasilükkamisel Riigikogus.

Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisseastumisega.

§ 91. Riigikogu võib avaldada umbusaldust valitsusele, peaministrile või üksikule ministrile otsusega, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõude esitama vähemalt üks viiendik Riigikogu koosseisust. Küsimus võib tulla otsustamisele varemalt ülejärmisel päeval pärast selle algatamist.

Minister, kellele on avaldatud umbusaldust, astub ametist tagasi. Peaministrile avaldatud umbusalduse korral astub ametist tagasi kogu valitsus.

§ 92. Valitsusel on õigus siduda Riigikogule esitatud eelnõu vastuvõtmine usaldusküsimusega. Hääletamine ei saa toimuda varem kui ülejärmisel päeval pärast eelnõu sidumist usaldusküsimusega. Kui Riigikogu ei võta eelnõu esitatud kujul vastu, astub valitsus tagasi.

§ 92A. Valitsuse juures on Riigikantselei, mida juhib riigisekretär. Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist

*ei saanud määrata
 uue R.K. võtab eelnõu rahvas valituse poolt võetud
 riigikogule vastupidise riigikogu, mis arhet valitus
 saari*

Riigivanem peaministri ettepanekul. Riigisekretär võtab osa valitsuse istungitest.

§ 93. Peaminister ja teised valitsuse liikmed ei tohi olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega kuuluda tulundusliku ettevõtte juhatusse või nõukogusse.

§ 93A. Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda Riigikogu ja tema komisjonide istungitel.

§ 94. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsuse määrused, korraldused ja otsused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

Ettepanek § 95. Valitsuse liikme saab kriminaalvastutusele võtta ainult Riigikogu otsuse alusel, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 96. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega.

§ 97. Seadusandliku algatuse õigus on:

- 1. Riigikogu liikmel;
- 2. Riigikogu saadikurühmal;
- 3. Riigikogu komisjonil;
- 4. Vabariigi valitsusel.

§ 98. Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist, kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

ALTERNATIIV: § 98 välja jätta.

§ 99. Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla Riigivanem.

Riigivanem - kirjutab Riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla neljateistkümnepäeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest Riigikogus või saadab seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi Riigikogusse. Kui Riigikogu võtab Riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata kujul uuesti vastu, kirjutab Riigivanem seadusele alla.

§ 100. Seadus jõustub kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas, kui seaduses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega.

§ 101. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, võib Riigivanem välja kuulutada Riigikogu ennetähtaegsed valimised.

§ 102. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute ratifitseerimise, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise, riigikaitse ning riigi rahalistesse kohustustesse puutuvaid küsimusi.

§ 103. Kui Riigikogul ^{ei ole võimalik} ~~on takistatud~~ ^{hulla} kokku tulemast, on Riigivanemal õigus anda seaduse jõuga seadlusi, mis kannavad Riigivanema, Riigikogu juhataja ja peaministri allkirja. Seadluste andmise korra sätestab seadus.

Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist Riigivanema seadlust ei kinnita, kaotab see kehtivuse.

Alternatiiv: § 103 lg. 1 jätta välja Riigikogu juhataja

§ 104. Riigivanema seadlusega ei saa kehtestada ega muuta:

1. Eesti Vabariigi põhiseadust;
2. Riigikogu valimisseadust;
3. kohaliku omavalitsuse valimisseadust;
4. seadust Riigivanemast;
5. rahvahääletuse seadust;
6. seadust Riigikogust;
7. Riigivanema ja Riigikogu liikmete tasu seadust;
8. riigieelarve seadust ja riigieelarvet;
9. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
10. Eesti Panga seadust;
11. riigikontrolli seadust;
12. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
13. välis- ja siselaenuksesse ning riigi varalistesse

kohustustesse puutuvaid seadusi;

14. erakorralise seisukorra seadust;

15. riigikaitse seadust.

VIII PEATÜKK

Rahandus ja riigieelarve

§ 105. Raha emissiooni ainuõigus on Eesti Pangal. Eesti raha nimetuse ja rahaühikud määrab seadus.

Raharinglust ja arveldamiskorda korraldab Eesti Pank vastavalt seadusele.

Eesti Pank annab oma tegevusest aru Riigikogule.

§ 105A. Eesti Panga tegevust juhib Eesti Panga nõukogu. Eesti Panga nõukogu esimehe kinnitab ametisse ja vabastab ametist Riigikogu Riigivanema ettepanekul.

Eesti Panga tegevust korraldab Eesti Panga president, kelle nimetab ametisse ja vabastab ametist Riigivanem Eesti Panga nõukogu ettepanekul.

§ 106. Maksud, koormised, lõivud, trahvid ja sundkindlustuse maksed sätestab seadus.

§ 107. Riigi vara valdamise, kasutamise ja käsutamise korra sätestab seadus.

§ 108. Iga aasta kohta võtab Riigikogu vastu riigi kõigi tulude ja kulude eelarve.

Valitsus esitab riigieelarve eelnõu Riigikogule hiljemalt seitsekümmend viis päeva enne eelarveaasta algust.

Valitsuse ettepanekul võib Riigikogu aasta kestel võtta vastu lisaeelarve.

§ 109. Riigieelarve muutmissettepanekule, mis tingib kehtivas riigieelarves või riigieelarve eelnõus ettenähtud kulude suurendamise või uute kulusummade sissevõtmise, tuleb algatajal lisada arvestused, mis näitavad rahalised allikad kulude katteks.

Riigikogu ei tohi kustutada ega kärpida eelarve eelnõus ettenähtud kulusid, mis on määratud seadusega.

Eelarve koostamise ja vastuvõtmise korra sätestab seadus.

§ 111. Riigilaenude tegemise ja riigile muude varaliste kohustuste võtmise otsustab valitsuse ettepanekul Riigikogu.

§ 112. Riigikogu poolt vastuvõetud riigieelarve jõustub eelarveaasta algusest. Kui Riigikogu ei võta riigieelarvet vastu eelarveaasta alguseks, võidakse teha iga kuu kulutusi ühe

kaheteistkümnendiku osani eelmise eelarveaasta kulutustest.

§ 113. Kui Riigikogu ei ole riigieelarvet vastu võtnud seitsmekümne viie päeva jooksul pärast eelarveaasta algust, võib Riigivanem peaministri ettepanekul välja kuulutada Riigikogu ennetähtaegsed valimised.

IX PEATÜKK

Välissuhted ja välislepingud

§ 114. Eesti Vabariigi suhtlemise korra välisriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega sätestab seadus.

§ 115. Riigikogu ratifitseerib ja denonsseerib Eesti Vabariigi lepingud:

- 1) mis muudavad riigipiire;
- 2) mille rakendamiseks on tarvis ~~Eesti Vabariigi~~ seaduste vastuvõtmist, muutmist või tühistamist;
- 3) mille kohaselt Eesti Vabariik ühineb rahvusvaheliste organisatsioonide või liitudega;
- 4) millega Eesti Vabariik võtab endale varalisi kohustusi;
- 5) mis puudutavad riigikaitse korraldust;
- 6) milles ratifitseerimine on ette nähtud.

§ 116. Eesti piir määratakse kooskõlas rahvusvahelise õigusega 2. veebruari 1920. aasta Tartu rahulepingu, teiste riikidevaheliste piirilepingute ja rahvusvaheliste konventsioonide alusel.

Välislepingud, millega muudetakse riigipiire, ratifitseeritakse Riigikogu koosseisu kahekolmandikulise häälteenamusega.

ALTERNATIIV: asendada § 116 lg.1: Eesti maismaapiir on määratud 2. veebruari 1920. aasta Tartu rahulepingu ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega. Eesti mere- ja õhupiir määratakse rahvusvaheliste konventsioonide alusel.

§ 117. Eesti Vabariik ei sõlmi välislepinguid, mis on vastuolus põhiseadusega.

Kui Eesti Vabariigi seadused või muud aktid on vastuolus Riigikogu poolt ratifitseeritud välislepingutega, kohaldatakse välislepingu sätteid.

X PEATÜKK

Riigikaitse

§ 119. Eesti Vabariigi kodanikud on kohustatud osa võtma riigikaitsest seaduses sätestatud alustel ja korras.

Usulistel või eetilistel motiividel relvateenistusest keelduja on seaduses sätestatud korras kohustatud osalema asendusteenistuses.

§ 120. Tegevteenistuses kaitseväelane ei tohi olla valitaval või määrataval riiklikul tsiviilametikoal ega osa võtta erakondade tegevusest.

§ 121. Eesti Vabariigi kaitsejõud koosnevad Eesti Vabariigi kaitseväge~~st~~ ja seaduses sätestatud korras loodud riigikaitseorganisatsioonidest.

Riigikaitse korralduse sätestab seadus.

§ 122. Riigikaitse kõrgeimaks juhiks on Riigivanem.

Eesti kaitsejõude juhib kaitseväge~~de~~ ülemjuhataja. Kaitseväge~~de~~ ülemjuhataja nimetatakse ametisse ja vabastatakse ametist Riigikogu poolt Riigivanema ettepanekul.

§ 123. Riigikogu kuulutab Riigivanema ettepanekul välja sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni ning otsustab kaitseväge kasutamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel.

Sõjalise kallaletungi korral kuulutab Riigivanem välja sõjaseisukorra ja mobilisatsiooni ootamata ära Riigikogu otsust.

§ 124. Elanikkonda või põhiseaduslikku riigivõimu ähvardava ohu korral on Riigikogul õigus kuulutada välja erakorraline seisukord riigis või mõnes tema osas.

Erakorralise seisukorra korralduse sätestab seadus.

§ 124A. Riigikogu, Riigivanema, valitsuse ja kaitseväge~~de~~ ülemjuhataja volitused ja pädevuse erakorralise seisukorra ja sõjaseisukorra ajal sätestab seadus.

XI PEATÜKK

Riigikontroll

§ 125A. Riigikontroll on oma tegevuses iseseisev majanduskontrolli teostav riigiorgan.

§ 125. Riigikontroll kontrollib:

- 1) riigiettevõtete, riigiasutuste ja riiklike organisatsioonide majandustegevust;
- 2) riigi rahaliste vahendite ning materiaalsete väärtuste kasutamist ja säilimist;
- 3) riiklike vahendite kasutamist kohalikes omavalitsustes;
- 4) nende ettevõtete majanduslikku tegevust, kus riigil on üle poole aksiatega määratud häältest või põhikapitalist või kelle laene või lepinguliste kohustuste täitmist garanteerib riik.

§ 126. Riigikontrolli juhib riigikontrolör, kelle nimetab ametisse ja vabastab ametist Riigikogu Riigivanema ettepanekul. Riigikontrolöri ametivolituste kestvus on viis aastat. Riigikontrolöril on oma ametkonna juhtimisel samad õigused, mis on seadusega antud ministrile ministeeriumi juhtimisel.

§ 127. Riigikontrolör esitab igal aastal Riigikogule aruande riigi ressursside kasutamise ja vara säilitamise kohta eelmisel eelarveaastal.

§ 128. Riigikontrolöril on õigus tema ülesannetesse kuuluvates küsimustes sõnaõigusega osa võtta valitsuse istungitest.

§ 128A. Riigikontrolöri ja tema ametkonna töö täpsema korralduse sätestab seadus.

§ 129. Riigikontrolöri saab kriminaalvastutusele võtta ainult Riigikogu otsuse alusel, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

XII PEATÜKK

Õiguskantsler

§ 130. Õiguskantsler teostab järelevalvet riigiorganite ja kohalike omavalitsuste tegevuse vastavuse üle põhiseaduse ja seadustega ning inimõiguste järgimise üle.

§ 131. Õiguskantsleri nimetab ametisse ja vabastab ametist Riigikogu Riigivanema ettepanekul.

Õiguskantsleri ametivolituste kestvus on seitse aastat.

Õiguskantsleril on oma ametkonna juhtimisel samad õigused, mis on seadusega antud ministrile ministeeriumi juhtimisel.

§ 132. Õiguskantsleril on õigus sõnaõigusega osa võtta Riigikogu ja selle komisjonide ning valitsuse istungitest.

§ 133. Kui õiguskantsler leiab, et riigiorgan, kohalik omavalitsus või ametiisik on andnud välja seadusevastase õigusakti, teeb ta ettepaneku viia akt kahekümne päeva jooksul kooskõlla seadusega. Kui riigiorgan, kohalik omavalitsus või ametiisik ei nõustu õiguskantsleri ettepanekuga või ei reageeri sellele ettepanekule määratud tähtaja jooksul, siis teeb õiguskantsler Riigikohtule esildise akti kehtetuks tunnistamiseks.

Inimõiguste rikkumise korral peatab õiguskantsler seda põhjustava ametiisiku tegevuse või akti toime ja teeb kohtule esildise ametiisiku vastutusele võtmise või akti kehtetuks tunnistamise küsimuses.

§ 134. Õiguskantsler esitab Riigikogule kord aastas oma tegevuse aruande.

§ 135. Õiguskantsleri ja tema ametkonna töö täpsema korralduse sätestab seadus.

ainult Riigikohtule erivälisele tegevusele

§ 136. Õiguskantslerit saab kriminaalvastutusele võtta Riigikogu otsuse alusel, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

XIII PEATÜKK

Kohus

§ 137. Kohtuvõimu teostavad ~~oma~~ tegevuses sõltumatud kohtud, mis alluvad ainult seadusele.

§ 138. Kohtusüsteem koosneb:

- 1) maa- ja linnakohtutest ning halduskohtutest;
- 2) ringkonnakohtutest;
- 3) Riigikohtust.

Erikohtute loomise mõnda liiki asjade või alade jaoks sätestab seadus.

Erakorraliste kohtute moodustamine on keelatud.

§ 139. Maa- ja linnakohtud ning halduskohtud on esimese astme kohtud.

Ringkonnakohtud on teise astme kohtud ning nad vaatavad apellatsioonikorras läbi esimese astme kohtu lahendeid.

Riigikohus on riigi kõrgeim kohus, kes vaatab kohtulahendeid läbi kassatsiooni korras. Riigikohus on ühtlasi põhiseadusliku järelevalve kohus.

Kohtukorralduse ja kohtumenetluse korra sätestab seadus.

§ 140. Riigikohtu esimehe nimetab ametisse Riigikogu Riigivanema ettepanekul.

Kohtunikud nimetab ametisse Riigikogu Riigikohtu esimehe ettepanekul.

Kohtunike õigusliku seisundi sätestab seadus.

§ 140A. Riigikohtu esimees või kohtunik vabastatakse ametist seaduses sätestatud korras järgmistel juhtudel:

- 1) tema omal soovil;
- 2) seaduses määratud vanusepiiri saabumisel;
- 3) kohtuotsuse alusel tema teovõimetuks tunnistamise korral;
- 4) kohtuotsuse alusel raske ametialase või õigusmõistmisel autoriteeti kahjustava üleastumise eest;
- 5) tema suhtes süüdimõistva kohtuotsuse jõustumisel.

§ 141. Kohtute juures on õiguskantsleri poolt ametisse nimetatud prokurörid, kes esindavad kriminaalasjades riiklikku süüdistust ja teostavad järelevalvet kohtueelse uurimise ning kohtuotsuste täitmise üle.

§ 142. Kui ~~kehtiv~~ seadus on vastuolus põhiseadusega või kui mõni muu riigivõimu ~~õigusakt~~ on vastuolus põhiseaduse või seadusega, tunnistab Riigikohus selle õigusakti kehtetuks.

Kui kohaliku omavalitsuse õigusakt on vastuolus põhiseaduse või seadusega, tunnistab vastav maa- või linnakohus selle kehtetuks.

§ 143. Riigikohtu esimeest ja teisi kohtunikke saab kriminaalvastutusele võtta ainult ^{õiguskantsleri ettepanekul} Riigikogu otsuse alusel, mille poolt hääletab Riigikogu koosseisu enamus.

XIV PEATÜKK

Kohalik omavalitsus

§ 144. Kohaliku elu küsimusi otsustavad ja korraldavad kohalikud omavalitsused, kes tegutsevad neile seadusega antud

pädevuse piires iseseisvalt.

§ 144A. Kohalikule omavalitsusele võib panna täiendavaid kohustusi ainult seadusega või kokkuleppe alusel. Seadusega kohalikule omavalitsusele pandud täiendavate kohustustega seotud kulud kaetakse riigieelarvest.

§ 145. Kohalike omavalitsuste esinduskoguks on volikogu, kes valitakse üldisel, otsesel, ühetaolisel ja salajasel hääletamisel.

Hääleõiguslik on kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel seadusega sätestatud tingimustel igakuks, kes on saanud kaheksateist aastat vanaks ja elab püsivalt vastava kohaliku omavalitsuse maa-alal.

ALTERNATIIV: § 145 lg.1 lisada: neljaks aastaks.

§ 146. Kohalikul omavalitsusel on iseseisev eelarve, mille kinnitab volikogu.

Omavalitsuse varasid käsutab volikogu.

§ 148. Kohalikul omavalitsusel on seaduse alusel õigus:

- 1) kehtestada ja koguda makse ning panna peale koormisi;
- 2) moodustada teiste omavalitsustega liite ja ühisasutusi.

§ 149. Kohalike omavalitsuste korralduse ja järelevalve nende tegevuse üle sätestab seadus.

XV PEATÜKK

Põhiseaduse muutmine

§ 150. Põhiseaduse muutmise algatamise õigus on vähemalt viiendikul Riigikogu koosseisust.

Põhiseadust saab muuta seadusega, mis on vastu võetud rahvahääletusel või Riigikogu koosseisu neljaviiendikulise häälteenamusega või Riigikogu kahe järjestikuse koosseisu enamuse poolt.

Põhiseadust ei saa muuta sõjaseisukorra ning erakorralise seisukorra ajal.

§ 151. Seaduseelnõu põhiseaduse muutmiseks vaadatakse Riigikogus läbi kolmel lugemisel, kusjuures eelnõu peab olema vähemalt kolm kuud enne esimest lugemist avaldatud ning iga lugemise vahel peab olema vähemalt üks kuu.

Kui Riigikogu järgmine koosseis võtab esimesel lugemisel muutumatult vastu eelmise koosseisu poolt vastuvõetud eelnõu, loetakse põhiseaduse muutmise seadus vastuvõetuks.

§ 152. Põhiseaduse muutmise seaduseelnõu pannakse rahvahääletusele, kui selle poolt on Riigikogu koosseisu kahekolmandikuline enamus. Rahvahääletus toimub varemalt kolm kuud ja hiljemalt kuus kuud arvates sellekohase otsuse vastuvõtmisest Riigikogus.

§ 153. Ainult rahvahääletusega saab muuta põhiseaduse I peatükki "Üldsätted", III peatükki "Rahvas" ja XV peatükki "Põhiseaduse muutmine".

ALTERNATIIV : veelgi parem §153 seust : III ptk. "Rahvas".

§ 154. Põhiseaduse muutmise seadus jõustub mitte varem kui kolm kuud pärast seaduse vastuvõtmist.